

АРХІВИ

Володимир Пилипович

ЛИСТИ ІВАНА МІРЧУКА ДО о. ЙОСАФАТА СКРУТЕНЯ ЧСВВ¹

У Центральному державному історичному архіві України у Львові зберігається окремий фонд з листами до о. Йосафата Скрутеня (1894–1951)², редактора *Записок Чина Святого Василя Великого* (фонд № 376, опис № 1, одиниця зберігання № 26). Збірка нараховує 47 аркушів звернень, листів, ofert українських науково-дослідних інститутів, зокрема Українського наукового інституту в Берліні. Замовлені мною сканокопії 13 листів Івана Мірчука до о. Йосафата переслав мені з початком грудня 2024 року пан Андрій Березівський, архівіст сектору інформаційних технологій зазначеної установи, за що йому і керівництву архіву сердечно дякую.

Для публікації я вибрав вісім листів з 1931–1938 рр., що стосуються наукової співпраці Івана Мірчука з о. Йосафатом і можуть становити інтерес для істориків української філософії. Листи № 1, 2, 5, 7, 8 – машинописні, листи № 3, 4, 6 – рукописні, усі на фірмових бланках Інституту.

У першому з них від 8 грудня 1931 р. І. Мірчук переписує о. Йосафата за довгу мовчанку, отже – їхнє знайомство почалося ще до того часу. У статті «Петро Лодій та його переклад “Elementa philosophiae” Баумейстера» І. Мірчук пише, що «врешті мені вдалося отримати з бібліотеки монастиря о.о. Василіян у Львові сьогодні вже дуже рідкий підручник логіки Лодія» [Мірчук 1927: 101]. Тому можна припустити, що листування з о. Йосафатом почалося того ж 1927 р. У листі від 16 квітня 1932 р. І. Мірчук дякує о. Йосафату за публікацію в IV томі «Записок ЧСВВ» габілітаційної праці Бориса Крупницького «Гетьман Мазепа в освітленні німецької літератури його часу» [Крупницький 1932], а в наступному від 26 травня 1932 р. повідомляє про габілітацію Б. Крупницького в Українському вільному університеті в Празі й ще раз дякує за її надрукування. У цьому ж листі І. Мірчук пропонує адресатові свою статтю про Християна Вольфа і його школу в Україні; текст готувався до друку в пражському часописі *Germanoslavica*

© В. Пилипович, 2026

¹ ЧСВВ – Чин Святого Василя Великого, чоловічий чернечий орден східного обряду (переважно в Українській греко-католицькій церкві).

² Ім'я о. Йосафата при хрещенні – Іван. Чернече ім'я Йосафат він отримав при постригу (1916). Свої листи часто підписував обома іменами і прізвищем, наприклад «о. Й. Ів. Скрутень» [див.: Кришталович 1996: 177, 180, 182-183].

[Mірчук 1934]. Зауважує також, що її зміст не повинен стати приводом до негативної реакції тогочасної польської цензури. Цю пропозицію о. Йосафат прийняв і згадану статтю в українському перекладі автора надрукував у *Записках ЧСВВ* [Mірчук 1935a]³.

Особливо змістовним і цікавим є Мірчуків лист від 29 грудня 1932 р., в якому розповідається про фінансові й організаційні проблеми Інституту, про їх подолання й негативну реакцію частини української преси. Згадує про професора Георга Шрайбера (1882–1963) з університету Мюнстера, відомого в Німеччині політика і прихильника української справи, члена кураторії УНІ в Берліні. Шрайбер запросив І. Мірчука прочитати лекцію для студентів славістичного семінару в Deutsches Ausland-Institut (Німецький інститут закордонних студій). Лекція відбулася 20 січня 1932 р. і мала назву «Mesianismus, das Hauptproblem des slawischen Denkens und seine Beziehungen zum deutschen Idealismus» (Месіанізм, головна проблема слов'янської думки та її зв'язок з німецьким ідеалізмом) [МА 1932: 2]. Двома роками раніше у вроцлавському часописі *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven* з'явилася праця І. Мірчука на цю тему [Mirtschuk 1930]. Під час літніх канікул 1932 р. І. Мірчук коротко працював з рукописами василиянського монастиря в Мукачеві, серед яких були латиномовні філософські праці Василя Довговича. 1928 року ці рукописи описав Володимир Бірчак [Бірчак 1928]. Утім, як зауважив І. Мірчук: «Про ці манускрипти писав Др Бирчак [...], але дуже поверховно і навіть фальшиво подав титули» (див. нижче, с. 152). Попри прохання І. Мірчука, мукачівські василіяни не згодилися випозичити їх, цій справі не допоміг і о. Йосафат. Зазначені рукописи, які зараз перебувають у фондах бібліотеки Ужгородського університету, залишаються донині недослідженими. Коротко про їхній зміст і точні заголовки І. Мірчук повідомив у статті «Deutsche Philosophie in der Ukraine» [Mirtschuk 1939: 177]. Мірчук також просив о. Йосафата подати адресу Іванни-Кароліни Федорович-Малицької (1893–1945), української письменниці, літературної критикині й перекладачки (публікувала під псевдонімом Дарія Віконська), яка на сторінках *Записок ЧСВВ* [Федорович-Малицька 1932] коротко обговорила статтю І. Мірчука «The Ukrainian Uniat Church» [Mirtschuk 1931].

У листі від 7 червня 1933 р. згадується Домет Оляничин (1891–1970), історик, асистент в Українському науковому інституті в Берліні. Названих там 10 доларів заплатив йому о. Йосафат як авторську винагороду за надруковану в IV томі *Записок ЧСВВ* статтю «До історії торгівлі Руси-України з Балтикою, зокрема ж Стародуба з Кенігсбергом наприкінці XVII й поч. XVIII ст.» (сс. 16–40). Із запропонованих о. Йосафатом назв книжок, на які він просив написати рецензії, І. Мірчука зацікавила тільки одна: Альберт Бракман, «Die Anfänge der Slawenmission und die renovatio imperii des Jahres 800» (Початки слов'янської місії та оновлення імперії 800 року). Рецензія на це видання з'явиться в VI томі «Записок ЧСВВ» у 1935 р. [Mірчук 1935d]. На роль автора рецензій інших запропонованих видань І. Мірчук порекомендував о. Йосафату молодого історика Михайла Антоновича (1910–1955), згодом співробітника й автора оглядів українознавчих видань у вроцлавському *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*. Утім, рецензій М. Антоновича в *Записках ЧСВВ* не знаходимо.

³ Окреме видання: [Mірчук 1935b].

Листівкою від 25 січня 1935 р. І. Мірчук повідомляє о. Йосафата, що вислав йому чотири рецензії на праці згаданого вже А. Бракмана, а також Рудольфа Лімера, Конрада Бітнера й Василя Біднова. Рецензії на статті К. Бітнера і В. Біднова були опубліковані 1934 р. німецькою мовою в часописі *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven* [Пилипович 2024: 147]. У VI томі *Записок ЧСБВ* з 1935 р. о. Йосафат опублікує їх три: уже згадану вище рецензію на книгу А. Бракмана та рецензії на статті В. Біднова [Мірчук 1935с] й К. Бітнера [Мірчук 1935е]. Рецензія на книгу Р. Лімера чомусь не була надрукована. Ми публікуємо її нижче в *Додатку*. Запропоновані о. Йосафатом до рецензування книги Курта Люка та Юзефа Усейського⁴ І. Мірчук визнав цінними, але зрецензував тільки книгу К. Люка. Зазначену рецензію о. Йосафат надрукував у цьому ж VI томі *Записок* [Мірчук 1935f]. Обіцяні І. Мірчуком рецензії до наступного тому *Записок ЧСБВ*, мабуть, так і не було написано. Подякою о. Йосафату за надання сторінок *Записок* для публікації праць І. Мірчука та його співробітників з Українського наукового інституту в Берліні став огляд VI тому, надрукований 1936 р. в жовтневому числі часопису Інституту *Ukrainische Kulturberichte des Ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes in Berlin* [М. І. 1936].

У листі від 18 липня 1938 р. І. Мірчук дякує о. Йосафату за вітання з нагоди іменування членом Наукового Товариства імені Шевченка у Львові. Мірчука було прийнято в члени НТШ 9 червня 1938 року під час засідання Виділу⁵ Товариства [Хроніка НТШ 1939: 38].

У *Додатку* публікується рецензія І. Мірчука на книжку Р. Лімера, про яку згадує І. Мірчук в листі від 25 січня 1935 р. до о. Йосафата. Як щойно зазначалося, з якихось причин цієї рецензії останній не надрукував. Тристорінковий машинопис рецензії зберігається в Центральному державному історичному архіві України у Львові, у збірці Протоігуменату монастирів чина Василя Великого, фонд № 684, опис № 1, од. зб. № 1717.

Листи публікуються з повним збереженням їхнього правопису. Рукописний текст наведено курсивом.

1.

UKRAINISCHES
WISSENSCHAFTLICHES INSTITUT
IN BERLIN

BERLIN, DEN 8. грудня 1931.
W 56, FRANZÖSISCHE STRASSE 28
A6 MERKUR 4214

Високоповажаний Отче Докторе!

Даруйте мені ласкаво мою довгу мовчанку, – останніми часи я мав стільки праці, що не міг зібратися, щоб Вам написати. Тепер дозволю собі потурбувати Вас

⁴ Мова йде про книгу [Ujejski 1931].

⁵ Виділом називався керівний орган НТШ, його аналогом, наприклад, в НАНУ є Президія.

одною нашою офіційною справою: як Ви певно знаєте з часописів, при нашому Інституті засновано «Бюро для розсилки книжок», про яке ближші інформації одержите з залученого тут обіжника. Тому що всі бібліотеки дістають чужомовну літературу головне дорогою виміни, а в нас окрім «Наукового Товариства імени Шевченка» ніхто систематичної виміни не провадив, – європейські бібліотеки на українську літературу загалом дуже бідні, особливо ж як раз на літературу сучасну. Навіть така Пруська Державна Бібліотека не має в себе багатьох найважливіших видань з сучасної української наукової літератури. В наслідок такого становища, коли хто шукає інформацій про українське питання з літератури, то дістає їх з ворожих нам джерел. В наші часи трудно ждати, щоб тутешні бібліотеки мали кошти на закупівлю як раз українських книжок. Отже ми з нашим бюро ідемо на зустріч дуже певній потребі і справа, що ми її провадимо, має велике загально-національне значіння. Із залученого тут відпису, відповіді від бенедиктинця о. д-ра Гієронімуса Енгбердінга можете, Високоповажаний Отче Докторе, довідатись, що наші західні кореспонденти так само дивляться на нашу працю як і ми⁶.

З цієї причини звертаюся до Вас, Високодостойний Отче Докторе, з проханням: чи не знайшли б Ви можливим прислати до нашого бюро певну кількість примірників Ваших «Аналекта»⁷, бодай за останні, чи навіть за біжучий рік, для розсилки до відповідних бібліотек? Кошти пересилки ми, розуміється, Вам повернемо. Також коли ми взамін дістанемо яку чужу відповідну літературу, то пошлемо Вам. Оскільки Ви вже розсилали Ваші «Аналекта» за кордоном, то прошу Вас дуже назвати нам ласкаво Ваших кореспондентів, щоб не прийшлося нам посилати вдруге.

Маючи надію, що Ви не відмовите мені в цім проханні, засилаю Вам, Високодостойний Отче Докторе, моє сердечне привітання і поручаюся Вашій ласкавій пам'яті.

Ваш Мірчук

Рівночасно висулаємо через «Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft»⁸ пакунок з книжками для Вашої Бібліотеки.

⁶ І. Мірчук переслав о. Йосафату листа від Ієронімуса Енгбердинга (Hieronymus Engberding), в якому той дякує за прислані йому примірники *Богословії* та *Доброго пастиря*.

⁷ Назва часопису «Записки Чина Святого Василя Великого» в Західних країнах перекладаються згідно з лат. традицією «Analecta Ordinis S. Basilii Magni».

⁸ «Надзвичайна асоціація німецької науки» – заснована 30 жовтня 1920 року організація науковців, що мала на меті централізований збір і розподіл коштів для функціонування німецьких наукових осередків у важких фінансових умовах після поразки в Першій світовій війні й у період гіперінфляції. Фактично виконувала функції фонду з підтримки науки, залучаючи кошти як з державного бюджету, так і з інших джерел. У 1929 р. отримала нову назву: Deutsche Gemeinschaft zur Erhaltung und Förderung der Forschung (Німецька асоціація зі збереження та підтримки досліджень), або скорочено Forschungsgemeinschaft (Дослідницька асоціація). Пріснувала до кінця нацистського режиму. Відновлена в Західній Німеччині 1949 року, а в серпні 1951 р. увійшла до складу Deutsche Forschungsgemeinschaft (Німецької дослідницької асоціації).

2.

UKRAINISCHES
WISSENSCHAFTLICHES INSTITUT
IN BERLIN

BERLIN, DEN 16. квітня 1932.
W 56, FRANZÖSISCHE STRASSE 28
A6 MERKUR 4214

До Високоповажаного Отця Доктора Й. Скрутеня

в Жовкві

Всечеснійший Отче Докторе!

Іменем Українського Наукового Інституту в Берліні маємо честь принести Вам глибоку середню подяку за Вашу ласкаву допомогу асистентові Інституту д-рові Б. Крупницькому в справі видруккування його габілітаційної праці. Бажаючи хоч чим небудь Вам за Ваше стале прихильне до нас відношення віддячитись, звертаємось до Вас з слідуною пропозицією: в нашім розпорядженню мається скриня діапозитивів (968 штук) з ліквідаційної маси колишнього Союзу Визволення України. Діапозитиви ці в и к л ю ч н о загально освітнього характеру, з обсягу всесвітньої географії, антропільогії, анатомії, палеонтології, техніки і т. д. Перед кількома тижнями ми звертались до т-ва Просвіта у Львові з пропозицією перебрати в нас ці діапозитиви, однак до тепер не маємо від них ніякої відповіді і тому припускаємо, що «Просвіта» не має до них інтересу, або ж не сподівається, що їй вдасться добути дозвіл на ввіз діапозитивів до Польщі. Ми знаємо що в школах ЧСВВ маються скіоптикони⁹ (о. Др. Лициняк) тож Вам міг би цей освітній матеріал робити добру службу. Сподіваємось також, що для Вас може буде лекше видістати від польського міністерства фінансів дозвіл на ввіз і звільнення від митних оплат, – бо ж заборона ввозу має на меті не допустити з а к у п а таких річей за кордоном, тоді як ці діапозитиви перейшли би на Вашу власність безкоштовно, як дар.

Коли Ви, Всечеснійший Отче Докторе, хотіли би ці діапозитиви для ЧСВВ перебрати, то просимо нас про це зараз ласкаво оповісти і розпочати потрібні заходи перед міністерством фінансів у Варшаві. Завважити ще мусимо, що на жаль наш матеріальний стан не дозволяє нам перебрати на себе також кошти транспорту цієї скрині, які виноситимуть, припускаємо, яких кільканадцять золотих.

Очікуючи в цій справі Вашої ласкавої відповіді, остаємось з глибокою пошаною й подякою.

О. Скорпис Йолтуховський
За Кураторію Українського
Наукового Інституту в Берліні

Мірчук
Директор Інституту

⁹ Застаріла назва діапроектора.

Р. С. При переговорах з польською владою не слід згадувати Союзу В. У., а говорити, як воно зараз в дійсності і є: дарунок Укр. Наук. Інституту¹⁰.

3.

UKRAINISCHES
WISSENSCHAFTLICHES INSTITUT
IN BERLIN

BERLIN, DEN 26. V 1932.
W 56, FRANZÖSISCHE STRASSE 28
A6 MERKUR 4214

Високоповажаний Отче Докторе!

Перед 2 днями був Др Крупницький габілітований на доктора по укр. історії на Укр. Університеті в Празі; до цього успіху нашого молодого ученого причинилися Ви, Отче Докторе, у великій мірі, видрукуювши його працю, за що складаю вам ще раз сердечну подяку. Тепер є у мене ось яка справа. Ви бажали собі мати вже раніше дещо з моїх праць для Вашого журналу. Недавно викінчив я одну роботу: Хрістьян Вольф і його школа на Україні і німецькій мові буде друкуватися в журналі «Germanoslavica» у Празі. Якщо Ви малиби охоту помістити її у Вашому органі в українському перекладі, то я дуже радо давби Вам мій манускрипт до вашої диспозиції. Тема цікава тим, що дає нам картину філософічних студій у Київській Академії у XVIII стол. і на західних землях при кінці цього століття. Так само з цензурних причин не буде ніяких перешкод. Дуже буду Вам, Отче Докторе вдячний за відповідь у цій справі.

*Остаю з глибокою до Вас пошаною
відданий Вам Мірчук*

4.

UKRAINISCHES
WISSENSCHAFTLICHES INSTITUT
IN BERLIN

BERLIN, DEN 29. XII 1932.
W 56, FRANZÖSISCHE STRASSE 28
A6 MERKUR 4214

Високоповажаний Отче Докторе!

Дуже гризе мене сумління, що я так пізно відписую на Вашого листа з 4. вересня ц. р. Це цілком не європейський звичай так опізнатися з відповіддю і властиво на це оправдання не має. Однак всеж таки мушу ствердити, що не зла воля була

¹⁰ Постскриптум написано рукою Олександра Скорописа-Йолтуховського.

причиною моєї мовчанки а тільки перетяження працею в Інституті. Саме перед роком перебрав я Інститут в повному розвалі, не було ніяких фондів, ніяких стипендій, професорам не вплачували платні. Після тяжкої цілорічної праці разом з п. Скорописом вдалося нам Інститут знову поставити на ноги, мимо того, що деякі українці і частина нашої преси (Діло і Новий Час) ще обкидували нас болотом а наших спростовань не хотіли поміщувати. Не зважаючи на це все вдалося нам якось вилізти з цієї біди. Головство в кураторії перебрав міністер Гренер, який ні в якому разі не був би взяв на себе проводу, якби в інституті були якінебудь непорядки, чи протекційна система. До Кураторії увійшов на моє внесення пралат, проф. теол. факультету в Мінстері Шрейбер, провідник центру, який дуже прихильно ставиться до українців взагалі а до інституту зокрема. Я був ним запрошений, ще в січні на викладачі до Мінстеру і при цій нагоді обіцяв він мені для православних українців дві стипендії; ці студенти мають кінчити теологічний факультет католицький, щоби в межах православної церкви працювати пізніше над зближенням обох церков. Ці два українці (Др Оляничин і студ. Власів) приміщені в пенсіоні та Інституті проф. Шрейбера, де вони працюють під доглядом фахових католицьких сил. Зацікавлення проф. Шрейбера укр. справою – це велике придбання для нас; він в Німеччині дуже впливове людина, він духовий батько бувшого канцлера Brüning'a¹¹, він і пралат «Kaas»¹² це провідники Католицької Партії Центру. Я при кінці січня збираюсь знову до Мінстеру, щоби відбутися довшу конференцію з прелатом Шрейбером. – Про вислід напишу Вам, Отче Докторе. Хочу також звязатися ближче з Преосвященним Чарнецьким¹³. Підчас ферії був я в монастирі о. Василіян в Мукачеві і там знайшов дуже цікаві філософічні манускрипти. Я не міг так довго сидіти на місці, щоби перестудіювати ці манускрипти як слід, але знову о. ігумен Бурдяк, який був до мене дуже сердечний, не міг мені їх навіть за кауцією визичити. Там є напр. компендії про Критику чистого розуму і Критику практичного розуму Канта в латинській мові з 1808 р. теолога Довговича Василя. Про ці манускрипти писав Др Бирчак в Записках Наук. Тов. ім. Шевченка у Львові, але дуже поверховно і навіть фальшиво подав титули. Але аналіза такого твору може бути зроблена тільки у великій бібліотеці щоби порівняти скільки в цих компендіях є оригінального а скільки запозиченого із сучасної літератури про Канта. Сама річ незвичайно пікантна, що в ці часи, коли філософія Канта починає поширюватися головню в Німеччині, то на забутім Підкарпаттю укр. теолог пише в латинській мові компендії про головні твори цього філософа. Я звертаюсь до Вас, Отче Докторе, чи немає тут виходу з цього положення. Чи не можнаби дістати по черзі по одному манускриптові, за який може взяти гваранцію інститут, міністер Гренер, державна пруська бібліотека, коли моя гваранція за мала? Я готовий зложити грошеву кавцію і зобов'язатись працю надрукувати у Вашому журналі в укр. мові, бо в німецькій мові, я пустив би до Kantstudien, або Germanoslavica. Подумайте Отче Докторе, що можнаби зробити? При цій нагоді дякую Вам середню

¹¹ Генріх Брюнінг, один з лідерів католицької Партії центру (Zentrumspartei), був канцлером у 1930–1932 рр.. 1934 р. виїхав з Німеччини, жив переважно в США (зокрема, у 1937–1952 рр. викладав у Гарварді).

¹² Ідеться про Людвіга Каса (Kaas; 1881–1952), одного з керівників Партії центру, помітного політичного діяча часів Ваймарської республіки.

¹³ Мова йде про Миколая Чарнецького (1884–1959), єпископа УГКЦ.

від інституту за останню книжку *Analecta*; там є дуже тепла згадка про мою англійську статейку «*The uniat Church in the Ukraine*». Не знаю Пані Федорович-Малицької, але якби Ви мені могли подати її адресу бувби я Вам дуже вдячний. Так само чи немає у Вас або в друкарні коректурного листка з цією рецензією, яби хотів взяти собі до альбому а нищити цілого тому не вільно. Взагалі як у Вас є коректурні примірники, яких Вам непотрібно, пришліть їх нам. При цій нагоді хочу Вас просити ось о що. Пралат Schreiber має у своєму інституті «*Deutsches Institut für Auslandskunde*» прекрасну бібліотеку в якому твориться укр. відділ. Чи не моглиби Ви дещо з Ваших запасів там вислати? Між іншими чи дістане *Buches auslanschsstelle* інституту більшу кількість останнього тому так, як дістало передостаннього тому? Це дуже важна справа і ми будемо Вам дуже вдячні за цю посилку. Про Ваші побажання відносно книжок памятаємо і поволі збираємо. Я хочу видати в німецькій мові книжку про церкву і релігію на Україні аж до найновіших часів для ознайомлення німецького катол. світу, який нам треба для нас здобувати. Якби Ви, Отче Докторе, знайшли літературу, якусь спеціально добру, то зверніть мені на це увагу. Статтю про Христіана Вольфа пришлю Вам в найблищому часі, але зарезервуйте мені місце у Вашому слідуєчому томі. Розписався страшно довго, але булоби еще багато справ до обговорення, але в листі тяжко. Тимчасом прошу Вас дуже не гніватись на мене за це опізнення. Прийміть, Високоповажаний Отче Докторе вирази моєї глибокої пошани

Ваш Мірчук

В бібліотеці о. Василян в Мукачеві є окрім згаданих мною манускриптів, еще більше, з другої половини 18 стол. виклади про філософію на теологічному факультеті в Турнаві (Словаччина), деколи автор не відомий. Все це треба би конче переглянути докладно, ствердити їх вартість та походження. Для історії української культури це дуже цінні матеріали.

5.

UKRAINISCHES
WISSENSCHAFTLICHES INSTITUT
IN BERLIN

BERLIN, DEN 7. червня 1933.
W 56, FRANZÖSISCHE STRASSE 28
A6 MERKUR 4214

Всечесніший Отче Докторе!

У відповідь на Ваш лист з дня 12/II ц. р. сповіщаю Вас, що рівночасно вислано мою працю про Христіана Вольфа на вказану Вами адресу. Вказану Вами суму 10 амер. доларів переслано Оляничинові, ще по повному курсу до падіння долара. Зі свого боку прохаю Вас цю суму передати п[ан]і. Гнатюковій на покриття Інститутського рахунку. Тепер дуже тяжко з пересилкою грошей через кордони і через те ми змушені вживати всіх заходів, щоби вирівняти у п[ан]і. Гнатюкової наш борг.

Що до прошених Вами рецензій то нажаль зараз у нас тут нема жадного спеціаліста, щоб міг взятися до написання рецензій на вказані Вами книжки. Мене особисто зацікавила праця Бракмана і я, мабуть не пошкодую часу та візьмуся її зрецензувати. Що до праці Тценоффа, то є вже на неї дуже негативна рецензія такого доброго спеціаліста як наш приятель проф. К. Г. Маєр в Мінстері. Я його спитаю листовно і він напевне не матиме нічого проти того, щоб цю його рецензію перекладено на українську мову для надрукування у Вас. Отже, коли надрукування перекладної рецензії для Вас зручне, то цю справу можна буде залагодити. Що до інших праць то я за браком власного часу, міг би хіба поручити д-ру Антоновичеві написання докладних рефератів зі згаданих Вами робіт, бо він, як не спеціаліст не береться за написання рецензії в строгому змислі цього слова. Він би евентуально міг підшукати і ще деякі праці щоб Вас більше чи менше інтересували, але це би знова були лише реферати; рецензії взявся би він писати хіба на теми пізніших епох. Оскільки Ви вже не маєте більшої кількості вільних примірників останнього випуску Записок ЧСВВ то я би просив о прислання бодай кількох книжок, щоб ми могли прислати бодай нашим найвиднішим прихильникам. В першу чергу нам і тут ходить о бібліотеку українознавства основану в Мінстері проф. Маєром.

З щирою пошаною
відданий Вам
Мірчук
Директор Інституту

6.

UKRAINISCHES
WISSENSCHAFTLICHES INSTITUT

IN BERLIN
BERLIN, DEN 25. I 1935.
02 BREITESTRASSE 36, AUFANG 5.
TEL. E 1 BEROLINA 1214

Високоповажаний Отче Докторе!

Сердечно дякую за сепарати¹⁴ та за останнього листа. Вчора я вислав Вам 4 рецензії: Brackmann, Limmer, Bittner, Біднов. На жаль у нас не має цього числа Поступу, в якому була стаття про Зернікава. Якщоби Ви хотіли цю замітку додати, бувби, я Вам дуже вдячний. Обі книжки Lück і Ujejski цікаві, польський месіанізм дуже важне явище в духовому житті Словян і не байдуже нам. – З адресою п. Гнатюкової чиста морока, я Вам ще напишу цілком певну адресу її.

Покищо кінчу на цьому. До слідуячого тому Записок будете мали з Берліна більше рецензій

Остаю з виразами глибокої пошани

відданий Вам Мірчук

¹⁴ Тобто відбитки статей.

7.

UKRAINISCHES
WISSENSCHAFTLICHES INSTITUT
IN BERLIN

BERLIN, DEN 1. березня 1935.
02 BREITESTRASSE 36, AUFANG 5.
TEL. E 1 BEROLINA 1214

До
Всечеснішого Отця Доктора ЙОСАФАТА СКРУТЕНЯ
в Жовкві.

Всечесніший Отче Докторе!

Дуже прошу Вас, оскільки Ви грошей ще не переслали ні пані Гнатюковій ні її сестрі передати їх всі п. Смереканичові на адресу: вулиця Декертова 22, м. 6. П. Смереканич їх конче потребує і нам булоби дуже важно йому цю суму передати з огляду на ті завдання, що він має від Інституту.

Книжку Ліка я розуміється зрецензую, але Ви Всечесніший Отче Докторе, на- жаль не пишите на коли Ви тої рецензії потребуєте. Вона завдасть мені досить праці і мені важно булоб знати, чи маю я з нею поспішити?

З виразами правдивою [!] до Вас пошани

Мірчук
Директор Інституту

8.

UKRAINISCHES
WISSENSCHAFTLICHES INSTITUT
IN BERLIN

BERLIN C 2, den 18. липня 1938.
Breite Straße 36
Telefon: 51 1214

До Високоповажаного Пана Отця
Доктора Івана Скрутеня

у Львові.

Вельмишановний Пане Отче Докторе!

Щиро дякую за Вашого листа з дня 30. червня ц. р. та за Ваші привітання мені особисто з нагоди іменування мене членом Наукового Товариства ім. Шевченка.

Не відмовте прийняти, Вельмишановний Отче Докторе, запевнення в моїй глибокій до Вас пошані

відданий Вам
Мірчук

[круглий штамп з написом: Ukrainisches Wissenschaftliches Institut in Berlin]

Додаток

Limmer Rudolf. *Bildungszustände und Bildungsideen des 13. Jahrhunderts*. Verlag R. Oldenbourg München u. Berlin 1928. XX + 263 S.

Лежить перед нами незвичайно цінна і цікава праця, без огляду на це, з якого боку будемо до неї підходити, чи з боку періоду часу, якому вона присвячена, чи з боку внутрішньої своєї структури, чи врешті з боку цього наукового апарату і цих джерел, на яких вона спирається.

XIII стол. в середньовіччю – це час дуже поважних явищ, змін, які до певної міри вказують вже на прихід нової епохи. В межах церкви і клиру бачимо завершення, кульмінаційну точку могутнього розвитку, який рівночасно і лицарському станові приніс славу, значіння, мійське населення прямує до здобуття щораз то нових позицій, закріплюючи тихою непомітною працею досягнені вже результати, навіть селянство носить з думкою відіграти в історичному процесі деяку, хочби навіть незначну роль. Розуміється що кождий стан мав для виправдання своїх змагань відповідні аргументи: духовенство – вище післанництво і традицією закріплений провід в громадянському життю, лицарство покликувалося на свої завдання оборони держави та політичних інтересів народу, купці та ремісники з міст були носіями та представниками торговельного чи взагалі господарського життя а селянин починав поволі освідомлювати собі своє значіння чинника, що творить підставу існування цілого населення. Кожен стан жив у своїй власній атмосфері насиченій своєрідними поглядами; аристократичний тон характеризував лицаря та духовника, міщанин думав демократичними категоріями а селянин ще не мав виробленої класової психіки. Цей поділ і звязану з ним характеристику можнаби провести у всіх ділянках публичного життя, при чому окрім яскравих, виразній форм стрінемося з явищами переходовими, неясними, які утруднюють усяку класифікацію. Рівночасно виступають в цьому періоді найрізноманітніші типи людської породи, що допускають діаметрально протилежну оцінку: побіч прикладів аскези, найвищої концентрації духа, майже моральної святости і самопожертвування – натури віддані цілковито земським розкошам, живучі не духом а зміслами, позбавлені усяких етичних засад і думаючі виключно про власне добро. Часи таких протилежностей вимагають умілої руки, якаби вартісне потрапила закріпити, шкідливе відкинути і таким способом в духовному життю виробити цю лінію, що і слідующим поколінням мала давати напрям і творити мірило цінностей.

Цій незвичайно цікавій, а з боку культурних ідеалів мало розслідженій епосі присвячує автор свою увагу, свою енергію і багато часу. Внутрішня структура цієї цін[н]ої книжки виказує три головні частини а) Предмет або об'єкт освіти (Das Objekt des Bildung). При цьому слово «освіта» треба брати в найширшому розумінні цього слова. Тут представляє сам автор ці кола громадянства, які користувались а щонайменше могли користуватись освітою, розділяючи їх на дві частини

а саме людей світських (князі і шляхта, судді, лікарі, купці, будівничі, селяне, музиканти, єретики, погани та жінки) та духовних (світський клир та монахи). б) зміст освіти й виховання (*Der Inhalt des Bildung*) для дітей і дорослих. Тут автор узглядає ось які категорії: освіта духовна, моральна, релігійна, національна і естетична. с) Головні засади освіти (*Hauptmittel des Bildung*), до яких автор зараховує школи, літературу, проповідь і закони. Є річчю неможливою в межах порівняюче невеликої рецензії, подати хочаби навіть в дуже коротких рисах це багатство матеріалу і думок автора, що криються в кожній частині цієї праці. Для прикладу тільки згадаю, що найбільший розділ книги, який на 42 сторінках дає нам релефну картину середньовічної школи, як основного засобу просвіти, творить майже заокруглену для себе цілість, в котрій говориться не тільки про школи як установи але також про учнів, учителів та ці педагогічні проблеми, що стояли в осередку тодішніх інтересів. Відділ літератури дає нам картину цієї духовної поживи, якою могли користуватись інтелегентні кола громадянства. Лицарська епопея, любовна пісня і новеля, легенди, життєписи святих, драма, комедія, *pugae poeticae*¹⁵ все це знаходить узгляднення в цьому відділі.

Усі частини книжки характеризує в однаковій мірі великий науковий апарат, яким розпоряжає автор. На самім початку знаходимо 12 сторінок друкованих петітом, в яких подана література по різним фахам, отже філософія, педагогіка, історія церкви, загальна та історія культури і т.д. цього часу; врешті джерела головно латинські, котрі узглядає автор зокрема. В другій частині книги автор обговорює детальніше ці джерела, з яких черпав він відомости для своєї праці.

На закінчення хочу згадати, що Ліммер, що правда, ставить питання в територіальному розумінні дуже широко, але всеж таки в першу чергу звертає увагу на німецькі відносини. Факт, що в цій, розміром не дуже великій, праці освітлено одно століття з боку освіти і педагогіки, та що автор старався педагогічно заінтересованим колам представити дуже детально і глибоко епоху незвичайно цікаву хоч в педагогічній літературі мало розроблену, факт цей не дав можливости авторові запускатися надто широко в досліді аналітично-критичні, що однак ні в якому разі не обмежує вартости цілої книги.

І. Мірчук.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бірчак, В. (1928). Український філософ Василь Довгович (1783-1849). In П. А. Тимківський et al. (Ред.), *Ювілейний збірник на пошану академіка Михайла Сергієвича Грушевського до 40-ї річниці життя та сорокових роковин наукової діяльності* (Т. II, 455-460). Київ: Українська Академія Наук.
<https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=8655>

¹⁵ Поетична нісенітниця (лат.).

- Кришталович, У. (1996). Листи Івана Йосафата Скрутеня до Романа Луканя. *Україна модерна*, 1, 172-185. <https://doi.org/10.3138/ukrainamoderna.1.172>
- Крупницький, Б. (1932). Гетьман Мазепа в освітленню німецької літератури його часу. *Записки Чина Св. Василя Великого*, 4(1-2), 292-316.
- Мірчук, І. (1927). Петро Лодій та його переклад “Elementa philosophiae” Баумейстера¹⁶. *Abhandlungen des Ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes in Berlin*, 1, 90-110. <https://doi.org/10.1515/9783112676707-004>
- Мірчук, І. (1935a). Християн Вольф та його школа на Україні. *Записки Чина Св. Василя Великого*, 6(1-2), 278-296.
- Мірчук, І. (1935b). *Християн Вольф та його школа на Україні*. Жовква: Накладом Редакції «Записки ЧСВВ».
- Мірчук, І. (1935c). Проф. Василь Біднов. Адам Зерникав і його догматичні трактати. *Записки Чина Св. Василя Великого*, 6(1-2), 469-470.
- Мірчук, І. (1935d). Albert Brackmann. *Die Anfänge der Slawenmission und die renovatio imperii des Jahres 800*. *Записки Чина Св. Василя Великого*, 6(1-2), 472-473.
- Мірчук, І. (1935e). Konrad Bittner. I. G. Herders “Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit” und ihre Auswirkungen bei den slavischen Hauptstämmen. *Записки Чина Св. Василя Великого*, 6(1-2), 470-472.
- Мірчук, І. (1935f). Dr. Kurt Lück. *Deutsche Aufbaukräfte in der Entwicklung Polens. Forschungen zur deutsch-polnischen Nachbarschaft im Ostmitteleuropäischen Raum*. *Записки Чина Св. Василя Великого*, 6(1-2), 388-391.
- Пилипович, В. (2024). Матеріали до бібліографії Івана Мірчука. *Sententiae*, 43(2), 142-152. <https://doi.org/10.31649/sent43.02.142>
- Федорович-Малицька, І. (1932). Бібліографія. *Записки Чина Св. Василя Великого*, 4(1-2), 464.
- Хроніка НТШ. (1939). Хроніка засідань Виділу в 1938 р. *Хроніка Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові*, 74, 30-44.
- МА. (1932, Januar 22). Die Philosophie der Slaven. Ein Vortrag von Professor Mirtschuk. *Münsterischer Anzeiger*. <https://zeitpunkt.nrw/ulbms/periodical/zoom/5718443>
- М. І. (1936). *Analecta Ordinis S. Basilii Magni*, Bd. VI, Heft 1-2, 480 S., im eigenen Verlag, unter der Redaktion von Dr. I. Skruten, Lemberg 1935 (Ukrainisch). *Ukrainische Kulturberichte des Ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes in Berlin*, 27-28, 8-9.
- Mirčuk, I. (1934). Christian Wolf und seine Schule in der Ukraine. *Germanoslavica. Vierteljahresschrift für die Erforschung der germanisch-slavischen Kulturbeziehungen*, 4(3-4), 277-291.
- Mirtschuk, I. (1930). Der Messianismus bei den Slaven. *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, 6(II-III), 223-238.
- Mirtschuk, J. (1939). Deutsche Philosophie in der Ukraine. *Deutsche Kultur im Leben der Völker: Mitteilungen der Akademie zur wissenschaftlichen Erforschung und zur Pflege des Deutschtums*, 14(2), 172-183.
- Mirtshuk, J. (1931). The Ukrainian Uniat Church. *The Slavonic and East European Review*, 10(29), 377-385.
- Ujejski, J. (1931). *Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie*. Lwów: Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich.

Одержано 23.10.2025

¹⁶ Ця стаття перебуває також у вільному доступі на сайті Діяспоряна: <https://diasporiana.org.ua/periodika/abhandlungen-des-ukrainischen-wissenschaftlichen-institutes-in-berlin-1927-b-1/>

REFERENCES

- Birchak, V. (1928). Ukrainian philosopher Vasyl Dovhovykh (1783-1849). In P. A. Tymkivskyi et al. (Eds.), *Jubilee collection in honor of academician Mykhailo Serhievich Hrushevskyi on the occasion of the sixtieth anniversary of his life and the fortieth anniversary of scientific activity* (Vol. II, pp. 455-460). [In Ukrainian]. Kyiv: Ukrainian Academy of Sciences. <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=8655>
- Chronicle of the SSS. (1939). Chronicle of the Presidium meetings in 1938. [In Ukrainian]. *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society in Lviv*, 74, 30-44.
- Fedorovych-Malytska, I. (1932). Bibliography. [In Ukrainian]. *Anacleta OSMB*, 4(1-2), 464.
- Krupnytskyi, B. (1932). Hetman Mazepa in the light of German literature of his time. [In Ukrainian]. *Anacleta OSMB*, 4(1-2), 292-316.
- Kryshtalovich, U. (1996). Letters of Ivan Yosafat Skruten to Roman Lukan. [In Ukrainian]. *Ukraina moderna*, 1, 172-185. <https://doi.org/10.3138/ukrainamoderna.1.172>
- MA. (1932, Januar 22). Die Philosophie der Slaven. Ein Vortrag von Professor Mirtschuk. *Münsterischer Anzeiger*. <https://zeitpunkt.nrw.ulbms/periodical/zoom/5718443>
- M. I. (1936). *Analecta Ordinis S. Basilii Magni*, Bd. VI, Heft 1-2, 480 S., im eigenen Verlag, unter der Redaktion von Dr. I. Skruten, Lemberg 1935 (Ukrainisch). *Ukrainische Kulturberichte des Ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes in Berlin*, 27-28, 8-9.
- Mirchuk, I. (1927). Peter Lodyi and his translation of Baumeister's "Elementa philosophiae". *Abhandlungen des Ukrainischen Wissenschaftlichen Institutes in Berlin*, 1, 90-110. <https://doi.org/10.1515/9783112676707-004>
- Mirchuk, I. (1935a). *Christian Wolf and his school in Ukraine*. [In Ukrainian]. *Anacleta OSMB*, 6(1-2), 278-296.
- Mirchuk, I. (1935b). *Christian Wolf and his school in Ukraine*. [In Ukrainian]. Zhovkva: Published by the Editorial Board of "Anacleta OSMB".
- Mirchuk, I. (1935c). Prof. Vasyl Bidnov. Adam Zernikaw and his Dogmatic Treatises. [In Ukrainian]. *Anacleta OSMB*, 6(1-2), 469-470.
- Mirchuk, I. (1935d). Albert Brackmann. The beginnings of the Slavic mission and the renovation of the empire in the year 800. [In Ukrainian]. *Anacleta OSMB*, 6(1-2), 472-473.
- Mirchuk, I. (1935e). Konrad Bittner. I. G. Herders "Ideens for the Philosophy of the History of Humanity" and its effects on the Slavic Main Tribes. [In Ukrainian]. *Anacleta OSMB*, 6(1-2), 470-472.
- Mirchuk, I. (1935f). Dr. Kurt Lück. German Construction Forces in the Development of Poland. Research on the German-Polish Neighborhood in the East Central European Region. [In Ukrainian]. *Anacleta OSMB*, 6(1-2), 388-391.
- Mirčuk, I. (1934). Christian Wolf and seine Schule in der Ukraine. *Germanoslavica. Vierteljahresschrift für die Erforschung der germanisch-slavischen Kulturbeziehungen*, 4(3-4), 277-291.
- Mirtschuk, I. (1930). Der Messianismus bei den Slaven. *Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven*, 6(II-III), 223-238.
- Mirtschuk, J. (1939). Deutsche Philosophie in der Ukraine. *Deutsche Kultur im Leben der Völker: Mitteilungen der Akademie zur wissenschaftlichen Erforschung und zur Pflege des Deutschums*, 14(2), 172-183.
- Mirtshuk, J. (1931). The Ukrainian Uniat Church. *The Slavonic and East European Review*, 10(29), 377-385.
- Pylypovych, V. (2024). Materials for the Bibliography of Ivan Mirchuk. [In Ukrainian]. *Sententiae*, 43(2), 142-152. <https://doi.org/10.31649/sent43.02.142>
- Ujejski, J. (1931). *Dzieje polskiego mesjanizmu do powstania listopadowego włącznie*. Lwów: Wydawnictwo Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich.

Received 23.10.2025

Volodymyr Pylypovych

Letters of Ivan Mirchuk to Fr. Josaphat Skruten OSBM

The first publication of eight letters from Ivan Mirchuk to Father Josaphat Skruten, editor-in-chief of the journal “Analecta OSBM”. The letters had been sending in 1931–1938. Now they are kept in the collections of the Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv.

Володимир Пилипович

Листи Івана Мірчука до о. Йосафата Скрутеня ЧСВВ

Перша публікація восьми листів Івана Мірчука до о. Йосафата Скрутеня, головного редактора часопису *Записки Чина Святого Василя Великого*. Листи були надіслані у 1931–1938 рр., нині зберігаються у фондах Центрального державного історичного архіву України у Львові.

Volodymyr Pylypovych, honorary doctor of the Ukrainian Catholic University (Lviv), long-term editor and employee in the South-Eastern Scientific Institute (Przemyśl) and the yearbook of the “Przemyśl Archeparchyal Information” (Przemyśl-Warsaw Archdiocese of the UGCC, Poland).

Володимир Пилипович, почесний доктор УКУ, багаторічний редактор і співробітник Південно-Східного Наукового Інституту в Перемишлі та щорічника «Перемиські архієпархіяльні відомості» Перемишльсько-Варшавської Архієпархії УГКЦ в Польщі.

e-mail: volod.pylyp@gmail.com
